

STICHTING HET WANTIJ

web: hetwantij.com
mail: hetwantij@hotmail.com
tel: 06 - 361 65 537

Stichting Het Wantij
Plein 1940 - 1945 nr. 53
3313 CV Dordrecht

Aan: college en gemeenteraad Dordrecht

Datum: 6 april 2019

Onderwerp: Code Rood voor ecologische verbindingzone Wantij in Stadswerven

Geachte college en leden van de gemeenteraad Dordrecht

De huidige ontwikkelingen in het eindtraject van het Wantij zorgen ervoor, dat natuurlijke functie van het Wantij voor migratie van flora en fauna soorten via aansluitende natuurvriendelijke oevers en bomenrijen vanaf de Sliedrechtse Biesbosch, sterk onder druk is komen te staan. Al vanaf de N3 brug neemt de kwaliteit van de ecologische oeververbindingen geleidelijk af. Stadswerven spant echter de kroon: De ontwikkelingen op Stadswerven vormen in toenemende mate een knelpunt voor de ecologische verbinding van en naar beneden en bovenstroomse gebieden in de Nederlandse Delta. Voor veel flora en faunasoorten vormt dat een grote hindernis. Migrerende dieren komen nu in een ongeschikt gebied terecht, met alle gevolgen van dien. Dat kan en hoort voorkomen te worden.

Het Wantij stroomt door het Natura 2000 gebied de Sliedrechtse Biesbosch. De Sliedrechtse Biesbosch heeft vanwege zijn bijzondere ligging in het Nederlandse rivierengebied voor Europa unieke ecologische waarden, het is een ecologische schatkamer, zie verder. Hier leven soorten die elders in de Biesbosch en in Nederland niet voorkomen. Bovendien functioneert het Wantij met z'n groene oevers, sinds de doorsteek bovenstrooms, naar de Beneden Merwede, als bypass van de verstedelijkte en geïndustrialiseerde oevers van de Beneden Merwede. Het Wantij heeft hierdoor een unieke functie als migratieroute voor flora en faunasoorten in de Nederlandse Delta. Het behouden en versterken van deze functie is daarmee niet alleen een Dordts belang maar ook van regionaal en Europees belang.

De gemeente Dordrecht hecht belang aan de Stedelijke Ecologische Structuur, SES, waarvan de Wantij- en Dordwijkzone deel uitmaken. Deze eindigt echter wat betreft het Wantij bij de Vlij. Juist het belang van de migratiefunctie van soorten naar en van gebieden buiten het Eiland van Dordrecht lijkt niet te worden onderkend:

Er is, vooruitlopend op de bouwplannen in Stadswerven, al heel veel groen aan bijna alle oevers verwijderd. Ook de laatste delen van waardevolle bomenrijen, zoals die bij Schaerweide, staan op het punt te verdwijnen. De verstening rukt op, met als meest recente voorbeeld de aanleg van een 180 meter lange trap langs de oever van het Wantij, ter hoogte van het Energieplein.

Stichting Het Wantij doet in deze brief voorstellen om in Stadswerven de zeer belangrijke ecologische functie in het eind/begin traject van het Wantij te behouden, te herstellen en te versterken.

Voorstellen zoals:

- De aanleg van natuurvriendelijke oevers waar mogelijk,
- Behoud en versterken van bestaande natuur, en
- Natuur-inclusief bouwen,
- Focus leggen op ruimtelijke samenhang van rivieroeverhabitat.

De monding van het Wantij is bovendien de **“entree tot de Biesbosch”**, en zou als zodanig moeten uitnodigen en herkenbaar zijn.

Stichting Het Wantij heeft met meerdere partijen, zoals Staatsbosbeheer en Zuid Hollands Landschap, de beheerder van o.a. de Sophiapolder, contact gehad en haar inzichten voorgelegd. Zij onderkennen de migratie functie van het Wantij en zien graag dat deze behouden en versterkt wordt.

Ook heeft de Stichting contact gehad met Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat gaf te kennen sinds kort, ter verbetering van de waterkwaliteit in het kader van Kader Richtlijn Water (KRW), op zoek te zijn naar de mogelijkheid extra zoetwater getijdennatuur aan te leggen in de Wantijzone.

De provincie Zuid Holland start binnenkort met het project “Rivier als getijdenpark XL”, waarmee wordt aangesloten op het al aanwezige project Rivier als Getijdenpark van Rotterdam via de Noord tot de Drechtsteden. Dordrecht heeft aangegeven deel te zullen nemen aan het project XL. Dit zou volgens de Stichting ook consequenties moeten hebben voor de getijdennatuur in Stadswerven!

Een schets door Biesbosch ecooloog Arno Boesveld, van het bijzondere ecologische belang van het Wantij en de alarmerende ontwikkelingen in Stadswerven zoals die ook door Staatsbosbeheer en Stichting Zuid Hollands Landschap worden onderkend, is in het vervolg van deze brief opgenomen.

Daarna volgt diverse voorstellen en de conclusie.

Ecologische schatkamer de, Sliedrechtse, Biesbosch door Arno Boesveld

Zoetwatergetijdengebieden zijn zeldzaam in Europa. Het ruim 10.000 hectare grote Nationale park De Biesbosch is één van de omvangrijkste en meest waardevolle zoetwatergetijden van Europa. Dankzij de gunstige ligging in het rivierengebied herbergt het park een soortenrijke, bijzondere flora en fauna met kenmerkende fluviatiele en zoetwatergetijde planten en dieren. In het in de Sliedrechtse Biesbosch gelegen Sterling en Ottergriend komen drie echt kenmerkende zoetwatergetijdensoorten gezamenlijk voor, hetgeen uniek is in Europa (Boesveld 2017). Het gaat om de Spindotterbloem, het Schedevloedmos en de Getijdeslak. De vierde getijdenspecialist, de Driekantige bies, komt eveneens in de Sliedrechtse Biesbosch voor. Het voorkomen van dit viertal bepaalt in hoge mate de identiteit van de natuur van het zoetwatergetij. Behalve deze uitzonderlijke soorten leven er tal van andere kenmerkende, zeldzame, kwetsbare en bijzondere planten en dieren, die vanwege de grotere getijdenslag in de Sliedrechtse Biesbosch dan Brabantse en Dordtse Biesbosch (70 tegen 30 cm) daar veel zeldzamer zijn of ontbreken.

Schedevloedmos komt alleen voor in de Sliedrechtse Biesbosch. Spindotter en Getijdeslakje zijn alleen in het Sliedrechtse Biesboschdeel nog talrijk. Uit onderzoek in 1999 bleek dat Het Getijdeslakje sterk is achteruitgegaan in de Dordtse en Brabantse Biesbosch. Tijdens

recente inventarisaties is de soort daar niet meer gevonden en dus mogelijk uitgestorven. Het dankzij de grote getijdeslag zeer vochtige microklimaat is de reden dat er meerdere soorten mossen en korstmossen hoofdzakelijk of uitsluitend in de Sliedrechtse Biesbosch leven. Opmerkelijk is de opvallende uitbreiding van aantal zeldzame korst- en leermossen in de natste grienden van de Sliedrechtse Biesbosch, waaronder het vrijwel uitgestorven Ruig leermos (Van der Pluijm & Boesveld, Nature Today). Stroomdalgrasgraslanden komen alleen in de Sliedrechtse Biesbosch voor. Het zijn de meest waardevolle in het Nederlandse rivierengebied. Het Weidekervelgrasland komt sporadisch voor in het benedenrivierengebied en is alleen goed ontwikkeld Sliedrechtse Biesbosch. Dit graslandtype ontbreekt in de andere Biesboschdelen. Hier bevindt zich de enige overgebleven groeiplaats van Noors walstro in Nederland. Dit graslandtype ontbreekt in de andere Biesboschdelen. Kortom de Sliedrechtse Biesbosch herbergt tal van unieke natuurwaarden in de Biesbosch, Nederland en Europa.

Ecologische Wantijzone.

Bovenstrooms van de Sliedrechtse Biesbosch, richting Duitsland is nog veel intacte uiterwaardenlandschap aanwezig met ooibossen, kruidenruigten, stroomdalgraslanden en rivierduintjes. De ecologische verbinding tussen deze natuurgebieden is overwegend redelijk tot goed te noemen. Veel gebieden in de uiterwaarden zijn de afgelopen decennia heringericht voor natuurontwikkeling, waardoor de kwaliteit als ecologische verbinding verbeterd is. Benedenstrooms de Biesbosch neemt het areaal urbaan gebied sterk toe en de kwaliteit van de oevers als ecologische verbinding af, waardoor langs de Noord en Nieuwe Maas gelegen natuurgebieden als het Ridderkerkse griend, de Stormpolder met Grote Zaag en het eiland van Brienoord, ecologisch min of meer geïsoleerd zijn komen te liggen. Zeer recent zijn de Sophiapolder bij Zwijndrecht en de nabij gelegen Crezeepolder ten zuidoosten van Ridderkerk heringericht voor natuurontwikkeling en middels doorsteken in de dijken in verbinding met het getijde gebracht. Een belangrijke en welkome impuls voor de (getijden)natuur. Vooral de onlangs heringerichte Sophiapolder bij Zwijndrecht, die net ten noorden van Dordrecht gelegen is, vormt een belangrijke stepping-stone stroomafwaarts voor planten en dieren. Deze polder vormt op haar beurt weer een stepping-stone naar de benedenstrooms gelegen Crezeepolder, Ridderkerks griend, Stormpolder met De Zaag en eiland van Brienoord.

Voor de vestiging en ontwikkeling van typische rivier- en getijdennatuur in deze natuurgebieden is het van buitengewoon groot belang dat er goede mogelijkheden zijn om zich daar naartoe te kunnen verplaatsen. Vooral de ecologische Wantijzone speelt daarin een belangrijke rol. Omgekeerd is de kwaliteit van de ecologische route richting de Biesbosch ook van groot belang voor vestiging en generatiewisseling van planten en diersoorten aldaar.

Monding Wantij vormt in toenemende mate een beperking voor planten- en dieren migratie.

Door toenemende bebouwing in de monding van deze rivier en de huidige plannen voor nog meer huizenbouw en urbanisering nemen de ecologische kwaliteiten van dit Wantijtraject steeds verder af, met name die ten zuiden van de Prins Hendrikbrug zijn gelegen. Een griendrelict bij Villa Augustus is inmiddels gekapt (Schaerweide) en de soortenrijke, wilde

kruidenruigtes soorten die op de werven groeiden, zijn grotendeels verwijderd en door deze geregeld te maaien worden deze omgezet in ecologisch waardenarm gazonras. Inmiddels is bekend dat er ook plannen zijn voor bomenkap in de oever direct ten zuiden van de Prins Hendrikbrug. Ook op het (schier)eiland (de Staart) in het Wantij met ecologisch waardevolle natuur zullen de bomen gekapt worden waarna het gebiedje ingericht zal worden voor bebouwing. Op de kop (de punt) van de Stadswerven zijn de natuurwaarden inmiddels vrijwel verdrongen. Bomen zijn gekapt en de soortenrijke kruidenruigten teruggedrongen door klepelen en frequent maaien.

Onvoldoende oog voor de ecologische functie van de monding van het Wantij.

Momenteel gaan de gemeente Dordrecht, Rijkswaterstaat, de Provincie en uitvoerende planologen voorbij aan het uitzonderlijke ecologische belang van de monding van het Wantij. Inmiddels zijn al veel natuurwaarden door de genoemde werkzaamheden vernietigd. Ruimtelijke samenhang van oevernatuur is daardoor verloren gegaan. De poort naar de Sliedrechtse Biesbosch is inmiddels ecologisch nagenoeg uitgekleeft. Onnodig dreigt de monding van het Wantij nu een belemmering te gaan vormen voor tal van waardevolle migrerende fauna/ en flora soorten. Vrijwel het gehele gebied zal omgezet in steen en beton met stukjes gazonras die geen dekking of vestigingspotenties bieden voor kenmerkende planten en dieren van het rivier- en zoetwatergetijdengebied. Er is niet gedacht aan het feit dat tal van migrerende dieren en planten stepping stones en refugia in hun migratieroutes behoeven. Voor veel flora en faunasoorten wordt er een grote hindernis gelegd. Migrerende dieren komen nu een ongeschikt gebied terecht met alle gevolgen van dien en dat kan en hoort voorkomen te worden.

Opties voor behoud en uitbreiding Natuurwaarden

- Faunapassage voor zoogdieren onder de Prins Hendrik brug inrichten, zodat de Oranjelaan geen gevaar en/of belemmering meer vormt voor migrerende zoogdieren.
- Graslandje op het terrein nabij Villa Augustus omvormen tot kruidenrijke kruidenruigte.
- Natuurontwikkeling rond het terrein van Villa Augustus. Voorstel is het creëren van een eilandje met getijdenrietland.
- De aaneengesloten bomenrij ten westen van de Prins Hendrikbrug langs het Wantij op het terrein bij Villa Augustus met tot ca. 40 jaar oude bomen behouden. In plaats van de bomen te kappen tussen de basaltblokken, de oever verstevigen met losse basaltbrokken of zeer grove, steenstort van natuurlijke aard, zodat er geen kap hoeft plaats te vinden. Huidige natuurwaarden kunnen daardoor zoveel mogelijk behouden blijven en versterkt worden. Hier dient Rijkswaterstaat over mee te denken.
- Natuurontwikkeling Maasstraat. Vanwege de belangrijke ligging in de Wantijzone en het rivierengebied dient er op de punt van Stadswerven terrein ingericht te worden als refugia en stepping stone voor migrerende dieren en voor natuurontwikkeling.
- (Schier)eiland de Staart, naast huidige insteekhaven, **niet bebouwen**, huidige natuurwaarden behouden en het eiland inrichten voor verdere natuurontwikkeling. In de haven een oppervlak rietland aanleggen.

- Brede parallelle vooroevers creëren voor natuurontwikkeling.
- Herstellen ruimtelijke samenhang oevernatuur van getijderivieren
- Haventjes inrichten voor ontwikkeling getijdennatuur
- Natuur-inclusief bouwen: vergroenen gevels, daken en eventueel balkons en voorzieningen aanbrengen, zoals nestgelegenheid voor vleermuizen, vogels.

Conclusie

Nu duidelijk is dat niet alleen Stichting Het Wantij, die al vanaf 2005, zie publicaties, ijvert voor versterking van het Wantij als migratieroute voor flora en fauna, maar ook Zuid Hollands Landschap en Staatsbosbeheer het grote belang hiervan inzien, RWS wil werken aan versterking van de Wantijzone in het kader van Kader Richtlijn Water (KRW) en de gemeente zich bovendien heeft aangemeld voor het project XL van de Provincie Zuid Holland, kan het niet zo zijn dat de ogen gesloten blijven voor de noodzaak van natuurontwikkeling op het sleutelpunt Stadswerven.

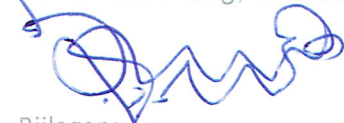
We hopen dat met deze, nu in brede kring gedragen inzichten, het college zich herbezint en vanuit voortschrijdend inzicht de tot nu toe schijnbaar in beton gegoten plannen voor Stadswerven zal aanpassen.

Graag zijn wij bereid daarover mee te denken en onze ideeën aan te dragen.

Het bestuur van Stichting Het Wantij

I.s.m. Arno Boesveld

H. van der Ploeg, voorzitter

Bijlagen:

C. Goosen, secretaris

Publicaties Stichting Het Wantij:

- Ecologische Wantijzone, in het bijzonder van het Wantijpark, maart 2007
- Ecologische Wantijzone en Dordtwijkzone, onderzoek en advies, dec 2008
- Stadswerven, van Stenen Hart naar Stadspark (een groen alternatief), in samenwerking met Landschapskundig Museum en Biesbosch.Nu Magazine, mei 2009
- Rapport aanvraag opname Wantijzone in Provinciale Ecologische Hoofdstructuur, juni 2008
- Rapport aanvraag Natura 2000 status voor Wantijzone bij Ministerie van LNV, juli 2006

Stageverslagen i.s.m. Hogeschool InHolland:

- “Het Wantijpark Natuurlijk!”, van Nicole de Ruiter, juni 2008
- “Park Het Wantij, een verborgen plek natuur tussen Rivier en Stad”, van Roel van Bezouw, juni 2008
- “Wandelen in het Wantijpark”, Suzanne le Comte, juni 2008
- Onderzoeksproject Larenstein: Stadswerven, “Functioneel parkontwerp” Johan Kuipers, okt 2010

Op verzoek van Stichting Het Wantij:

- Rapportage Nederlands Tuinenstichting over het Wantijpark, 2010

In opdracht van Stichting Het Wantij:

- Plan voor behoud van markante bomen en boom struiken aan de oever van het Wantij, tussen hotelboot van Villa Augustus en Prins Hendrikbrug, oktober 2018

Biesbosch publicaties van Arno Boesveld.

- Nationaal Park De Biesbosch: Schatkamer van de wilde flora. Een overzicht van zeldzame en bedreigde planten. SBB/Alterra. I.s.m. E.J. Weeda, J. van der Neut en B.A.M. Weel. Drimmelen. 2003.
- Het Getijdeslakje *Mercuria confusa* in de Sliedrechtse en Dordtse Biesbosch. SBB. 2003.
- Zeldzaam Getijdeslakje leeft nog steeds in de Biesbosch. Nature Today 2017.
- Baardmossen (*Usnea spp.*) in de Biesbosch. (vooral vroeger en nu). Buxbaumiella. I.s.m. A. van de Pluijm. 2016.
- Leermossen (*Peltigera-spp.*) op wilgen in het zoetwatergetijdengebied. Buxbaumiella. I.s.m. A. van der Pluijm en K.W. van Dordt. 2018
- De Biesbosch: niet alleen boven maar ook onder water uniek. Kennismaking met de inheemse en exotische flora en fauna. Zoekbeeld 3 (1). Stichting Anemoon. 2013.
- Leermossen - korstmossen met blauwalgen - vestigen zich in de Biesbosch en Klein Profijt. I.s.m. Arno van der Pluijm. Nature Today. 2018.
- De Rivierrombout, comeback van een stripteaser. Grasduinen. Mei: 42-47. I.s.m. J. van der Neut. 2000.
- Rheofiele libellen in de diverse Merwedetakken. 2001. SBB. I.s.m. J. van der Neut.
- Libellennieuws uit de Biesbosch. Goede waterkwaliteit ‘lokt’ waardevolle soorten. Brachytron 7(1): 3-14. I.s.m. J. van der Neut. 2003.
- Libellen in het Nationaal Park De Biesbosch. Een overzicht van in 1993 t/m 2003 verzamelde waarnemingen. SBB. I.s.m. J. van der Neut. 2004.
- Vergeten schorshoren eindelijk ontdekt in de Biesbosch. Nature Today 2016.
- Mijn favoriete slakkengebied: De Biesbosch Spirula- nr. 400. 2014.
- Neemt de Platte zwanenmossel weer toe? Nature Today 2017.
- Knotwilgslakken, schorshorens en andere op boomschors levende landslakken in de Dordtse Biesbosch I.s.m. A. Gmelig Meyling & R. de Bruyne. Zoekbeeld 6(1), 2016 Nieuwsbrief van Stichting ANEMOON.
- Kennisdocument Knotwilgslak *Clausilia dubia*. 2015. I.s.m. J. de Boer. Stichting.
- *Eucobresia diaphana* in de Biesbosch. I.s.m. K. Margry. Basteria 2009.
- - Verspreidbladig goudveil en Tongvaren in de Biesbosch. 1996. De Levende Natuur, 97: 11-13. I.s.m. J. van der Neut. 2002.
- Doorstroming. Een plan voor natuurontwikkeling in de Dordtse Biesbosch T 2. Visbroedmonitoring: 29-40. I.s.m. J. de Bruijn. 1994.
- Plan Doorstroming (Monitor) Dordtse Biesbosch T-3. Visbroedmonitoring: 16-26. I.s.m. J. de Bruijn. 1995.